

„Már meg is házasodik, ha tizenöt-tizenhat éves...”

Mióta van itt, itt született T-n?

Én T-n születtem, idevalósi vagyok, és 1989 júniusától vagyok iskolaigazgató.

Hány roma gyerek jár körülbelül az iskolába és hány magyar gyerek?

Egyszer akkor azt mondom el, hogy körülbelül a roma lakoságnak a lélekszáma 250 körül van, biztos számot nem tudunk mondani, tehát pontos adatot, ugyanis nagy a fluktuáció, állandó mozgásban vannak, elmennek, főleg Maros megyébe, de még távolabbra is, és emiatt nincs pontos adat. Egyébként én összeírom az összes iskoláskorú gyereket, tehát szeptemberben ez az egyik első lépésünk, amikor összeírjuk az iskolás korú gyereket, tehát hét évtől tizenhat éves korig. Ebben természetesen benne vannak a cigányok is. Körülbelül 40 és 50 körül van az iskolás korú cigány tanulóknak a létszáma, és ebből most az elmúlt tanévben 12 roma gyerek járt az iskolánkba 1–4 osztályba, tehát a 40 gyerekből tizenegynéhány járt iskolába, de történt olyan is, hogy kettő elköltözött a faluból, és más lehetőségünk nem volt, mint a naplóba is beírjuk, hogy: „familie plecată într-un loc necunoscut”, mert nem tudtuk, hogy hová mentek, semmilyen adatunk róluk nincs. Az utóbbi 5-6 évben több roma gyerek íratkozott első osztályba, sőt olyan eset is volt, hogy óvodába járt egy roma gyerek, aki aztán természetesen jött első osztályba. Sajnos, nemigen tudjuk rávenni a szülőket, hogy óvodába adják. Ha elvégzik a negyedik osztályt, utána beíratkoznak néhányan az ötödik osztályba, sajnos abból is

kimaradnak. Régen volt, ezelőtt 20 évvel, amikor egy vagy két roma tanuló elvégezte a nyolc osztályt, sőt egy olyan is, aki érettségizett. Ötödik osztályban annyira megváltozik ezeknek a gyerekeknek a viselkedése, gondolkodása... ők már mint felnőttek úgy viselkednek, és egyszerűen nem jönnek iskolába, természetesen szülői beleegyezéssel. Szeretnénk egy külön osztályt, egy külön roma osztályt létrehozni, egy analfabéta osztályt, ahol egy-négy osztályt végeznének, ezt tíz éves kortól, tehát miután már nem iskolakötelesek, egészen addig a korig, amíg hajlandók beiratkozni, ahol megtanulnának írni, olvasni, s kapnának is arról egy bizonyítványt, hogy ezt elvégezték. Mostanáig nem volt hely, ahová elhelyezzük ezt az osztályt, mert engedély van rá, volt rá, a tanfelügyelőség kérése ez, próbáltunk házat keresni, házat vásárolni a községi tanács segítségével, hogy indítsuk be ezt az osztályt. Ott is ígéret van, a roma családok részéről, hogy ideadnak egy épületet, amelyet berendezünk osztályteremnek, sajnos nem tartották be az ígéretüket. Ha az ún. felső iskolánk rendben lesz, akkor sikerül beindítani. Ugyanis az épület 1890-ben épült, a mennyezet több helyen beszakadt, életveszélyes volt, 1996-ban bezártuk, és teljesen önerőből annyira most már ki van javítva, hogy még egy kis vakolás, és utána a meszelés következik. És akkor talán be tudjuk ezt az osztályt indítani.

Az a roma gyerek, aki hat vagy hét éves, választhat a mostani forma között, vagy ő is oda kell hogy menjen, abba az osztályba?

Nem, nem választhat, mert az iskoláskorú gyerek, tehát a hét-nyolc kilencéves gyerek ide kell jöjjön a rendes iskolába, és a saját korosztályával a magyar gyermekekkel együtt. A vegyes osztályba csak kilenc-tíz évnél idősebbek járhatnak.

Ott az írást-olvasást tanulják, teljesen más programmal működik az az osztály, és erre kerülne a hangsúly: írás, olvasás, számolás. Még valami más tantárgyak is bekerülnének természetesen

oda, de az a fő, hogy megtanuljon mindenki írni-olvasni, hogy ne legyen analfabéta, mert egyelőre annak tekinthető.

Van igény a roma lakosság részéről erre?

Igen, hát így elhangzott, tanévnyitáskor beszéltem én erről, és volna, aztán hogy mi lesz, hogy mennyire lenne látogatott, mennyire járnának iskolába, azt nem tudom. Már az ötödikes korú gyerek egyszerûen elmegy udvarolni, és már meg is házasodik, ha 15-16 éves. Olyan esetünk is volt, hogy öt évvel idősebb gyereket írtunk be első osztályba. Első osztályba egy olyan gyereket a jelenléte, aki öt évvel idősebb az osztálytársainál, az zavart kelt, el lehet képzelni. Öt évvel idősebb gyerek a kis első osztállyal. Én elutasítottam, és mondtam, menjenek a tanfelügyelőségre, és hozzanak papírt, beiskolázó papírt. El is mentek, s egyszer csak megjelenik az édesapa egy... nem engedély volt, hanem egy kérés: „Kérjük, írják be az osztályba.” Nem is volt probléma, a gyerek járt, állandóan figyeltük, sőt olvasni, számolni tudott, hogy hogy nem nem tudjuk, de kimaradt. Kimaradt, mert már a kora ott volt, hogy már neki nem tetszett az első osztály. És a gyerek kimaradt. És ez nagyon rossz egyébként, mert statisztikákat kell minden fél év végén beküldenünk. Reprezentatív iskola is lehetünk volna, ha ezek a statisztikák nem rontják, hogy van-e beiskolázatlan gyerek, van-e, aki elhagyta az iskolát. Sajnos, nem tudunk reprezentatív iskola lenni. Ami nagy gond, hogy az itteni cigányságnak nincs egy vezető egyénisége, nincs vezetőjük. És három nagy csoportra oszlanak. Ez életszínvonalban, életminőségben is nagyon nagyon megkülönbözteti őket.

Szeretném, ha ezeket a csoportokat ezen a falutérképen bejelölné.

Jó. Ezek a völgybeli romák, hát itt egy nagyon lerobbant házban laknak, télen elmennek valahová, melegebb vidékre, nyáron itt vannak, rengeteg a gyerek, azokat nem is tudom, onnan nem is jönnek iskolába a gyerekek. Ezek nagyon szegények, annyira

szegények, hogy éppen csak léteznek. Mikor úgy van, akkor használt ruhát én magam adok nekik, kéregetnek.

Kéregetnek a faluban?

Persze, bemennek nagyon sok házhoz, aztán milyen szerencsésük van. Lopásokról is érkeztek hírek ott a szomszédból, nem beszélve arról, hogy a pityókát ők már ilyenkor kezdik kiszedni innen-onnan, a mezőről. Hát az is csodálkozom néha, hogy hogyan lehet így élni, nagyon rossz körülmények között élnek ezek az emberek. Innen nem jár senki iskolába. Ezek a völgybeli cigányok.

Akkor van egy másik csoport, itt többen élnek, itt már jobb körülmények között, rendes házuk van, berendezve színes televízióval, még kocsis is van egyes családoknál, ez egy másik csoport. Innen járnak gyerekek hozzánk. De nem minden iskoláskorú gyerek, sajnos. Azt nem tudjuk elérni, hogy jönnének óvodába, elő kell készíteni azt a gyereket első osztályba, aki nem fog ceruzát a kezébe és bekerül első osztályba, rendkívül nehéz ezeknek a gyerekeknek és a tanító néniknek, hisz nem tudja fogni az írószert a kezében.

Van egy harmadik csoport, Gy. fele bal oldalt, itt van néhány ház, van még egy utca, és itt is van néhány ház. Itt nagyon gazdag cigányok is éltek, de most történt egy furcsa eset. Egy gazdag cigány család elköltözött Marosvásárhelyre, vagy legalábbis Maros megyébe, nem tudom pontosan, és csíki cigányok költöztek ide. Erősen nagy volt a felháborodás, már a roma családok részéről is, én tanácsos is vagyok, és a tanácsul ésen jelent meg egy fiatal ember és határozottan tiltakozott, hogy ide költözzenek, ugyanis elég rossz híreink vannak ezekről a családokról, és nem tudjuk, most sem tudjuk pontosan, hogy törvényes-e az ők letelepedésük itt. Van-e személyazonosságjuk, már itteni? Ez a probléma még a levegőben lóg, állandóan figyelik őket, de eladták azt a házat, azt senki nem akadályozhatja meg, hogy kinek adja el a lakását valaki...

Az életformájuk attól is függ, hogy mivel foglalkoznak?

Igen, hát ezek a völgybeliek kéregetésből, ebből tartják fenn magukat, egy-két lovat tartanak, kínoznak, hát nincs földjük, nincs ahonnan szénát vágjanak, és mégis beszerzik a lovat, vagy tavasszal egyenesen beengedik a vetésekbe a lovakat. A többiek, azok csereberélnek, volt olyan, hogy itt a Gy.-i úton, az itt lakó cigányoknál ezerszámmra állt a perzsaszőnyeg, azt hogy honnan hozták, nem tudom. Engedélyt váltottak mostanáig, most 2001-ben nem kaptak engedélyt, a helyi tanácsnál ugyanis több mint 130 millió lejfel megkurtították a költségvetést, mert semmilyen adót nem fizettek, és ez a 130 millió pontosan az iskoláktól esett el. Elég nagy az iskolahálózat községi szinten. A 2000–2001-es tanévben az óvodánál két csoport volt, 47 óvodás, ebben most nem volt roma gyerek. Azelőtt volt, de ő már első osztályba jár. 1–4 osztályban 61 gyerek, 5–8 osztályba 80 gyerek járt. Év végére ez nem maradt így, ugyanis ezek a roma családok, amelyek elköltöztek, amiatt a létszám csökkent. K-n 33 gyerek járt a két óvodacsoportba, és 27 alsó tagozatos tanuló. K-n egyetlen egy roma család nincs, Ú-ban egyetlen egy roma család nincs, T-n van.

A gyerekpénz feltétele az iskolába járás. Nőtt-e emiatt a roma gyerekek létszáma az iskolában?

Igen. Természetesen, hogy nagyon sok családot ez motivál, hogy iskolába járjon a gyerek. Ha beiratkozik, akkor nagyon rendszeren felszerelve jön, tehát a tankönyvet kapják, de a taneszközöket a családok megszerezték, és rendszeren jártak az iskolába. Ez a 130 ezer lej motivál, de nem csak roma családokat, hanem magyar családokat is. Az a helyzet, hogy nem tudunk pecsételni, csak ha iskolába jár, és csak egy hónapra pecsételünk...

Házi feladatokat elkészítik, otthon is tanulnak?

Nem nagyon, maradnak azzal, amit az iskolában tanultak. Nagyon ritka eset, ha valaki elkészíti.

Előadásokon résztvesznek?

Bármilyen iskolai rendezvény van, minden gyerek részt vesz, ilyen különbség nincs, szerepelnek, minden rendezvényen a családok szinte teljes létszámában részt vesznek. Hagyományos rendezvényünk nekünk, amit úgy nevezünk, hogy farsangi kalácsa, az egy színesjelmezbál, karnevál, a gyerekeké, utána alkalomhoz illő műsor, szülőknek kosaras bál. Azért csináljuk, hogy számítógépet, berendezéseket meg tudjunk venni. Ezeken a roma gyerekek is résztvesznek...

A roma gyerekek szívesen résztvesznek, a szülők megnézik az előadásokat?

Nagyon is, tanévnyitó alkalmával, tanévzáró alkalmával. Azt nem tudnám, hogy tudnánk megoldani, hogy jöjjön be minden gyerek, elvárnának több támogatást, azt mondják, cipő kell, ruha kell, ... és utána meg is tartani őket.

Az iskolában nem tanulják a roma nyelvet ugye, de mindenki beszél a közölük?

Igen.

Van valamilyen egyesületük, valami, ami összetartja őket?

Nincs, semmi. Sőt, nagyon nagy a széthuzás. Három csoportra oszlik itt a cigányság. Amint mondtam, nincs egy olyan ember, aki összefogná, összetartaná őket, egy vajda, mint másutt.

Nem folytatják tovább a tanulmányaikat a negyedik osztály után?

Egy gyerek volt, aki beiratkozott az ötödik osztályba, de már a második félévben néhányszor jött csak be, év végére aztán újból bejött, végül is lezártuk, és elvégezte az ötödik osztályt.

Ismernek cigány népdalokat?

Énekeltejük őket, és ismernek egynéhány cigány népdalt, de nem sokat.

A legnagyobb megmozdulás, amikor a faluban megjelennek, az a temetés, vagy vannak ünnepeik, amit csak ők tartanak?

Nincsenek ünnepeik, a temetés az egyetlen, amikor nagyon sokan összejönnek.

Katonabúcsúztató?

Nem tudok róla, nagyjából eddig kibújtak a katonai szolgálata alól, a változás után most már könnyebb, addig inkább megcsontította az ujját, vagy levágta, vagy hátratörte azt, amelyikkel a ravaszt kell meghúzni. Nemigen mentek el, nem láttam katonaruhás roma fiataalt.

Történetükről, hogy hogyan kerültek a faluba, lehet valamit tudni, vagy olvasni valahol róla?

Nagyon keveset. Mindenesetre nagyon rég, több évszázada itt élnek. A faluról első írásos feljegyzés 1567-ből való. Ekkor még nincs roma lakosság, de már az 1600-as években, 1800-as években megjelenik az írásos dokumentumokban. Sajnos, két óriási tűz pusztított az 1800-as években, amikor leégett a templom, megsemmisültek a dokumentumok, ezért hiányosak ezek a feljegyzések.

Előfordul-e az, hogy a faluban valahol eladó egy ház, valahol a központban, és romák vásárolják meg?

Igen.

Most is van ilyen?

Azt mondanám, hogy egyre, egyre közelebb jönnek, most P. fele magyar család lakott, az öregek elhaltak, a fiatalok a városban laknak tömbházakban, és a romáknak adták el a házat, ugyanis többet fizettek érte, az egész belsőséget, nagy istálló, csűr, s a ház jó állapotban van, lakható, és azért, hogy ők többet fizettek, nekik adták el. És ilyen eset több is volt.

Van olyan aki bent lakik teljesen a központ körül?

Nincsen. Azért, mert van egy olyan na, hogy inkább nem adják el, vagy ha kevesebbet kap is, inkább azt mondja, hogy előbb megkérdezi a szomszédokat. Tehát nincs, kezdenek közeladni, de nincs.

Voltak konfliktusok az elmúlt 10-15 évben?

Volt, volt egynéhány eset. Van egy futballpálya, és ott egy nagyon komoly épületet épített a falu, öltözők, több szobás, emeletes. Akkor az történt, hogy kezdték szétszedni az ajtókat, ablakokat, úgyhogy most úgy néz ki, hogy katasztrófa, kerítéseket leszedték.

Lovakat tartanak ezek, és nincs ahol kaszálni, és mégis jó állapotban lévő állataik vannak, lopások azért történtek, és ilyenkor a megyei rendőrség néhány napos razzitát, ellenőrzést tart.

Történt olyan is, hogy felgyúlt egy cigányház, és akkor utána nemsokára felgyúlt a vele szemben lévő szomszédnak a csűrje.

Ez magyar családé volt? A csűr?

Ez magyar családé, előbb a cigányé gyúlt fel, s utána az övé. Bizonyítani nem lehet semmit, én sem merném azt állítani, hogy a magyar felgyújtotta a cigányét, és akkor a cigány felgyújtotta a magyar épületét. Ilyenkor történnek kivizsgálások, ellenőrzések és most, hogy idekerültek ezek az új családok, azóta is többször ellenőrzi őket a rendőrség.

Ígéyelték-e földet?

Nem, nem tudok róla, tudnék róla, mert ide azt hiszem, tanácsai jóváhagyás is kellene, de ilyen nem történt.

Valamilyen mesterséget ismernek-e, kosárfonást, bádogos mesterséget?

Nem, semmilyen néven nevezetű... hát néhány seprűt, meg ilyen nejlondarabokból lábtörlőket készítenek.

Ezeket itt helyben próbálják meg eladni?

Itt helyben, behozza és akkor adjon ezt, adjon egy kicsi szalonát, egy kicsi zsírt. A városban vannak, akik kosarakat kötnek és eladják.

Napszámba járnak?

Szóba sem jöhet. Ilyen nincs. Sokszor mondom is nekük, hogy volna munka, adnék ennivalót és megfizetném, de nem. Nem jönnek.

